

Bevezetés a mozgóképes médiaszöveg – elemzésbe

Médiaszöveg: Valamennyi, a média által előállított és a médiában megjelent termék (a néhány mondatos rádiós időjárás-jelentéstől a hírportálon megjelenő cikkben és videón keresztül a sokévtizedes szappanoperákig).

a.) Történet és elbeszélés a mozgóképen

A *történet* olyan séma, amely a befogadó tudatában jön létre. Az események változását jelenti. Másnéven *fabula*, az események időrendjének meghatározása.

A történet legfőbb alkotóelemei:

- Bevezetés: alaphelyzet: konfliktus és a szereplők céljainak *tisztázása*
- Eseménysorozat: a konfliktusban érdekelt és ellenérdekelt felek akciói és ellenakciói
- Lezárás: a konfliktushelyzet feloldódása vagy megoldása, (nem pontosan felel meg a befejezésnek: a történet maradhat lezáratlan)

A *cselekmény (szűzsé)* az a mód, ahogyan a történet az elbeszélés során megjelenik. Egy másik fogalomhasználatában a fabula (mese, történet) egy kronológiai és okozati vázlat, amelyet a szűzsé (cselekmény) konkrét szereplőkkel, fordulatokkal, helyszínekkel „öltöztet fel”.

A cselekmény az események oksági láncolata (karakterek, a cselekedetek mozgatórugói, az eseményekre ható körülmények).

Elbeszélés (narráció) (a filmben) - a film sajátos meseszövéseinek, tagolásának, előadási módjának együttesét jelenti. A filmelbeszélésben elkülöníthető mindaz, aminek a megtörténtét az *elbeszélés* leírja (*cselekmény*), s ami a néző fejében áll össze a filmnézés folyamatában *történetté*, és **az a mód, ahogyan az elbeszélés ezt a leírást megvalósítja (stílus)**.

A filmek elbeszélő szerkezete nem feltétlenül követi minden esetben a hagyományos sémát. Például hiányzik az exozíció, a cselekmény azonnal az események közepébe vágva indul, vagy nincs, esetleg nem egyértelmű a lezárás vagy nem a megszokott, előrehaladó (lineáris) időrendben szerzünk tudomást a történetet építő eseményekről, stb. Különösen a szerzői filmek kísérleteznek szívesen a megszokott (előrehaladó, lineáris) filmelbeszéléstől eltérő szerkezetekkel (lásd a francia, a cseh újhullám stb. filmjeit filmes stílusirányzatok).

A filmelbeszélés építőegységei

Beállítás: a film alapegysége, egyik vágástól a másikig tart (új nézőpont, kameramozgás: már új beállítás), a kamera által rögzített folyamatos tér és idő

Jelenet: az elbeszélés térbeli, időbeli, cselekménybeli alapegysége, határai nagyobb tér- és időugrások

Két jelenettípust különböztethetünk meg: *fordulat-típusú* és *epizód-típusú* jelenetet.

- A fordulat-típusú jeleneteknek közvetlen hatásuk van a cselekménymenetre, a film drámai szerkezetére.
- Az epizód-típusú jeleneteknek nincs közvetlen hatásuk a cselekmény menetére, az epizódok a cselekményvilág leírását szolgálják, a szereplők karakterét finomítják, cselekedeteik motivációját világítják meg.

b.) A filmnyelv képi kifejezőeszközei

A film formanyelvének, kifejezőeszköz-rendszerének ismerete azt teszi lehetővé, hogy

- a mozgóképes médiaszövegeket dekódolni, értelmezni tudjuk
 - a filmes nyelvet adott esetben használni (kódolni) tudjuk
 - meg tudjuk ítélni a médiaszöveg hitelességét / igazságát
1. *A képkivágás (plán):* mekkora részlet látszik a képen; közeli (egy ember arca), totál (egy tájban aprócska alak), illetve közte átmenetek.
 2. *A nézőpont:* szemből, esetleg alul- vagy felülnézetből látszik-e a szereplő vagy a beállítás.
 3. *Képsíkok:* hány részre tagolt a kép (van-e előtér–háttér), és hol van a lényeges információ.
 4. *A fény és a színek:* iránya, erőssége, karaktere, mennyire természetes vagy mesterséges.
 5. *Kameramozgások* (gyors–lassú, észrevétlen–feltűnő, különleges, emberi szemmel nem kivitelezhető).
 6. *Az egyes beállítások időtartama* (gyors vagy lassú vágások).
 7. *A beállítások egymáshoz fűződő viszonya (vágás, montázs:* az egymást követő képek közötti viszony – térbeli, időbeli, esetleg hangulati vagy asszociációs kapcsolat van a két elem között).

c.) A mozgóképi médiaszövegek rendszerezése

- *a mozgóképek anyaga szerint (technikai úton - technikai és képzőművészeti úton rögzített)* (az animáció, mint képzőművészeti és technikai úton rögzített forma, illetve a kizárólag technikai úton rögzített képek): Animációs műfajok csoportosítása (pl. rajzfilm, festményfilm, bábfilm, homok- és gyurmaanimáció, tárgyanimáció, karcolt vagy festett nyersfilm, komputeranimáció) szerint.
- *a valóság ábrázolásához való viszony szerint (dokumentumfilm és játékfilm)*
A valóságos (valóságból vett, eredeti formájában és összefüggéseiben megőrzött) és a valószerű (az emberi tapasztalatok és tudás szerint lehetséges), mozgóképi megjelenési formáinak felismerése, a felismerés korlátai.
A dokumentumfilm néhány alapvető vonása: (történésük helyszínén, idejében és cselekménybeli összefüggéseiben megőrzött események rögzítése, a történések befolyásolásának kerülése vagy csökkentése, az alkotói állásfoglalás szerepének csökkentése).
- *az alkotói szándék és a nézői elvárás szerint (szerzői film és műfajfilm)*
Szerzői, „művészfilm”: valódi érték (?), önálló, új filmes nyelv
Műfajfilm (tömegfilm): más kulturális beállítódás, műfaji sémák, „professzionális”, könnyen felismerhető, azonosítható ódók (karakterek, események, képi világ)
- *a művek tematikus és ábrázolási rokonságai szerint – műfajok, műsortípusok*
burleszk, melodráma, kaland-: történelmi kalandfilm, western, krimi és gengszterfilm, katasztrófafilm, road movie, thriller, fantasztikus: mese, sci-fi, horror
híradó, reklám, klip, sorozat, tévéshow
- *a társadalomtörténeti háttér és a jellegzetes kifejező eszközök (korstílusok) szerint.*
- *az eltérő technikai hordozó szerint* (film, digitális, online hozzáférhető)